

Artvin Çoruh Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi, 11 (1):27-42 (2010)
Artvin Çoruh University Faculty of Forestry Journal, 11 (1):27-42 (2010)

Araştırma makalesi
Research article

Uzundere İlçesi ve Yakın Çevresinin Ekoturizm Potansiyelinin Değerlendirilmesi

Tuba ORHAN*, Faris KARAHAN

Atatürk Üniversitesi Ziraat Fakültesi Peyzaj Mimarlığı Bölümü 25240, Erzurum

Geliş Tarihi: 21.10.2009

ÖZET

Uzundere İlçesi doğal zenginliği, kültürel, tarihi ve rekreasyonel değerleri açısından Kuzeydoğu Anadolu Bölgesinin önemli turizm potansiyeline sahip yörelerindedir. Çok geniş kültürel mirasa ve doğal zenginliğe sahip olan ilçe yerli ve yabancı turistler için alternatif bir turizm bölgesi potansiyeline sahiptir. Bu çalışmada bölgedeki mevcut potansiyelin, bölgesel düzeyde turizme kaynak oluşturan değerler yönünden sınıflandırılması hedeflenmiştir. Araştırmada yöntem olarak SWOT Analizi tekniği kullanılmış, yörenin ekoturizm açısından güçlü ve zayıf yanları ile fırsatlar ve tehditler belirlenmeye çalışılmıştır. SWOT Analizi, gözlemler ve yörede yapılan çalışmalar yardımı ile mevcut ve potansiyel turizm etkinlikleri değerlendirilmiş, sınıflandırılmış ve haritalanmıştır. Aktif turizm etkinlikleri (1) İnanç Turizmi Etkinlikleri, (2) Tortum Şelalesi ve Yıkıklar (Yedi Göller) Odaklı Etkinlikler, (3) Piknik Aktiviteleri, (4) Festival ve Şenlikler olarak belirlenmiştir. Potansiyel turizm etkinlikleri ise, (1) Botanik Turizmi, (2) Kuş Gözlemciliği, (3) Kelebek Gözlemciliği, (4) Yaban Hayatı Gözlemciliği, (5) Trekking, (6)Manzara Seyri, (7) Tortum Gölü'ne Dayalı Etkinlikler olarak değerlendirilmiştir. Çalışmanın sonucu olarak yörede coğrafi, ekolojik ve sosyo-kültürel açıdan ekoturizme kaynak oluşturan önemli değerler bulunduğu ve yörenin sivil toplum, üniversite, yerel yönetim ve kamu yatırımları ile önemli bir ekoturizm merkezi olabileceği görüşü oluşmuştur.

Anahtar kelimeler: Ekoturizm, Turizm Planlaması, Rekreasyon, SWOT Analizi, Uzundere

Evaluation of Ecotourism Potential of Uzundere District and Its Environs

ABSTRACT

Uzundere with its natural beauties, cultural, historical and recreational facilities is one of the most important environs of Northeastern Anatolian Region which has the potential for tourism. Having natural beauties and cultural heritage, Uzundere has an alternative tourism potential for the native and foreign tourists. In this study, it is aimed to make a valuable contribution to the environs in the way of preserving natural and cultural sources and to make it be a part of the tourism sector with the help of ecotourism planning in order to preserve these areas and to classify ecotourism sources. In this study, SWOT Analysis is used as a method and we try to define the strong and weak aspects of environs with the opportunities and threats in terms of ecotourism. The present and potential tourism activities are evaluated, classified and mapped with the help of observations and researches done in the environs. Active tourism activities are defined as (1) Faith Tourism Activities, (2) Activities focused on Tortum Waterfall and The Ruins (Seven Lakes), (3) Picnic Activities, (4) Festivities. Potential tourism activities are assessed as (1) Botanical Tourism, (2) Bird Watching, (3) Butterfly Watching, (4) Wild Life Watching, (5) Trekking, (6) Sightseeing, (7) Activities focused on Tortum Lake. As a result of the research, we reach the conclusion that the significant values which form the source of ecotourism in terms of geographical, ecological and sociocultural in the environs and the environs may be a significant ecotourism center with its civil society, university, local authorities and public investment.

Key Words: Ecotourism, Tourism Planning, Recreation, SWOT Analysis, Uzundere.

GİRİŞ

Turizm, doğal, kültürel ve sosyal değerleri ile özellik arz eden, temiz ve sağlıklı bir çevrede gelişebilen ve bulunduğu yöreye ve ülkeye ekonomik yararlar sağlayan ulusal ve uluslararası küresel bir etkinliktir. Son yıllarda değişen ve gelişen ekonomik, teknolojik ve siyasal gelişmelere paralel olarak turizm

aktivitelerinde de önemli değişiklikler meydana gelmiştir. Günümüzde turistler, doğal çevrenin tahrip edilmediği ve sürekli korunduğu alanlara yönelmekte, tatillerini, hobilerini ve ilgi alanlarını geliştirerek, tatmin olabilecekleri yöreleri tercih etmeye çalışan, buldukları ortama yabancı kalmayıp çevre ile bütünleşen, insanları ve kültürleri tanımaya

*Sorumlu yazar

e-posta: tubaorhan25@hotmail.com

Tel: +90 536 3296629

gayret eden, çevreye duyarlı kişiler olarak karşımıza çıkmaktadırlar. Son yıllarda turizmin geliştiği ülkelerde yeni eğilimler incelendiğinde; tatilcilerin tercihlerinin, deniz-kum-güneş(3S/Sea-Sand-Sun) üçlüsünden, eğlence-eğitim-çevre(3E/Entertainment-Education-Environment) üçlüsüne kaydığı gözlenmektedir (Nurlu ve Kesgin, 2007).

İnsanların eğitim seviyelerinin ve çevre bilincinin artmasıyla birlikte, son yıllarda özellikle doğal ve kültürel açıdan hassas alanlara yönelik seyahatler hızla gelişme göstermektedir. Uluslararası turizm talebinin yapısındaki bu değişiklikler ekoturizm seyahatlerine olan talebi de arttırmaktadır (Çevirgen, 2004). Bu gelişmeler sonucunda, doğal kaynakların daha uzun süreli kullanımına dayanan sürdürülebilir turizm, alternatif turizm, ekoturizm, doğa turizmi ve özel ilgi turizmi gibi turizm çeşitleri gündeme gelmiştir.

Son 10 yıl içerisinde giderek artan şekilde sözü edilmeye başlanan ekoturizm, doğal bölgelere yapılan, doğal çevreyi korumayı, doğal çevre ile etkileşim içerisinde yaşayarak kendine has bir kültür yaratmış olan yöre insanını ve kültürünü tanımayı amaçlayan sorumlu bir seyahat olarak tarif edilmektedir (Özhan, 1997). Kitle turizmine bir tepki ve alternatif olarak 1990'lı yıllarda gelişme gösteren ekoturizm kavramı, kırsal ve kültürel turizmin unsurlarını içermekte ve hassas doğal ve kültürel alanlarda geliştirilebilecek en uygun turizm türü olarak ifade edilmektedir. Kontrolsüz gelişen kitlesel turizm hareketinin çevre ve toplum üzerindeki tahribatları karşısında ekoturizm, sürdürülebilir gelişmenin sağlanmasında önemli bir araç olarak görülmektedir (Arslan, 2005). Ekoturizm kavramı güçlü bir doğa bağlantısını ve sosyal sorumluluk sağduyusunu birlikte ele almaktadır. Ecotourism Society'n tanımı ile ekoturizm doğal ve kültürel çevreye, çevreyi koruyarak ve fakat yerel halkın refahını gözeterek yapılan bir seyahattir. Ekoturizm oldukça kompleks ve disiplinler arası ekoloji ve ekonomi evliliğinin bir ürünüdür (Özhan, 1997). Ülkemiz deniz, kum, güneş gibi kaynaklarla gerçekleştirilen kitle turizm

hareketleri yanında tarih, kültür, sanat, doğal güzellikler ve yerel halk ile de eşsiz alternatif turizm imkânlarına sahiptir. Bu doğrultuda son yıllarda doğaya ve yerel halka öncelik tanıyan, çevre dostu turizm hareketi olarak da adlandırılan ekoturizm ülkemizde de ön plana çıkmaya başlamıştır. Özellikle son yıllarda Doğu Karadeniz ve Kuzeydoğu Anadolu Bölgesi'nde var olan doğal kaynakların ve kültürel zenginliklerin sürdürülebilirliklerinin sağlanarak ekoturizm sektöründe değerlendirilmesine yönelik çalışmalar yoğunlaşmıştır.

Bu çalışmada Kuzeydoğu Anadolu Bölgesi'nde yer alan Doğu Anadolu Bölgesi'nin Doğu Karadeniz Bölgesi ile sınır bölgelerinden birini oluşturan Uzundere İlçesi ve yakın çevresinin ekoturizm potansiyelini araştırmak ve mevcut turizm talebinin alana ve yakın çevresine olan sosyal, kültürel ve ekonomik etkilerini ortaya koymak hedeflenmiştir. Bu kapsamda Uzundere İlçesi ve yakın çevresinin ekoturizm planlanmasına yönelik her türlü kaynak ve tehdit unsurları da gözönünde tutularak tüm doğal ve kültürel kaynakların sürdürülebilir kullanımını güvenceye alacak yönetim önerileri oluşturulmaya çalışılmıştır. Çalışmada; ilçenin sahip olduğu mevcut potansiyelin, doğal ve kültürel çevreye zarar vermeyecek ve ekonomik faydalar üretebilecek ekoturizm planlaması ile turizm sektörüne alternatif sunulması ve kazandırılması hedeflenmektedir. Ayrıca yörenin ileride plansız turizm yatırımlarıyla kitlesel turizm merkezi haline getirilebileceği ihtimallerini de göz önüne alarak, sürdürülebilir bir kalkınma ve turizm planlama yaklaşımı ile mevcut doğal, kültürel, sosyal özellik ve zenginliklerin değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Yörede uygulanacak ekoturizm çalışmalarında mevcut turizm faaliyetlerinin yanında potansiyel olacak turizm çeşitleri ve kaynaklarının varlığının ortaya çıkarılması ekoturizm etkinlikleri açısından yeni başlayan kullanım ve aktivitelerin bilinçli olarak gerçekleştirilmesini sağlayacaktır.

MATERYAL VE YÖNTEM

Çalışmada ekoturizm etkinlikleri açısından, Erzurum İli Uzundere İlçesi ve yakın çevresinin ekoturizme kaynak olabilecek sahip olduğu doğal ve kültürel kaynaklar araştırma materyalini oluşturmaktadır. Araştırmada yöntem olarak SWOT Analizi Tekniği'nden faydalanılmıştır. Uzundere İlçesi ve yakın çevresinin ekoturizm potansiyelinin belirlenmesi, mevcut ve potansiyel turizm etkinliklerinin sınıflandırılmasında SWOT Analizi'nden yararlanılarak, alanın ekoturizm potansiyelinin içsel (güçlü ve zayıf yönler) ve dışsal (fırsatlar ve tehditler) faktörleri belirlenmeye çalışılmıştır. Çalışma alanının iç ve dış etkenleri dikkate alarak izlenen bu yöntemle, alanın var olan güçlü yönleri ve fırsatlardan en üst düzeyde yararlanacak, tehditlerin ve zayıf yanlarının etkisini en aza indirecek plan ve öneriler geliştirilmiştir. Swot Analizi yapılırken bölgede yürütülen Doğu Anadolu Turizm Geliştirme Projesi(DATUR) kapsamında elde edilen verilerden de kapsamlı biçimde yararlanılmıştır.

ARAŞTIRMA BULGULARI

Araştırma Alanının Doğal ve Kültürel Özellikleri

Erzurum İli'ne bağlı Uzundere İlçesi il merkezine 84km mesafededir. Uzundere İlçesi coğrafi konumu itibarıyla Erzurum–Artvin Karayolu (950–02) üzerinde, Tortum Çayı vadisinde kurulmuştur. 840km² yüz ölçümüne sahip olan ilçe merkezinin denizden yüksekliği 1050m olup yukarı mahallelerde bu yükseklik 2100m'ye kadar çıkmaktadır. Doğu Anadolu Bölgesinin Doğu Karadeniz Bölgesi ile olan sınır bölgelerinden birini oluşturan Uzundere İlçesi doğuda Oltu, batıda İspir, kuzeyde Yusufeli ve güneyde Tortum ilçeleriyle komşudur. Coğrafi yapı ve rakımının düşük olması nedeniyle Erzurum'a göre ılık bir iklime sahip ilçenin güney ve batısında karasal, kuzey ve doğusunda Doğu Karadeniz iklimi hakimdir. Vadi içlerindeki mikro klima iklim özelliğiyle ilçede narenciye üretimi dışında tüm sebze ve meyve üretimi yapılmaktadır. İlçe nüfusunun büyük çoğunluğu doğal kaynaklar desteğinde

tarım ve hayvancılık faaliyetlerini sürdürmektedir.

Uzundere İlçesi coğrafi konumu, rakımı ve mikro klima iklimi sayesinde tarımsal peyzaj açısından çok fazla çeşitlilik arz etmektedir ve tarımsal faaliyetler dar alanlarda yapılmakta, yöre halkı çoğunlukla kendi ihtiyaçlarına yönelik sürdürmekte ve ekonomik açıdan pazarlama az olup ticari gaye çok fazla güdülmemektedir. Uzundere İlçesinin de içerisinde yer aldığı Çoruh Vadisi sahip olduğu canlı türleri ve doğal güzellikleri ile Uluslararası Koruma Örgütü (Conservation International (CI)) tarafından yeryüzünün en önemli biyolojik çeşitliliğe sahip ve tehdit altındaki 34 sıcak bölge arasında sayılan ve 220 önemli ekolojik bölgesinden biri olan "Kafkasya Ekolojik Bölgesi" içinde yer alır (Anonim 2008a). Uzundere İlçesi ve yakın çevresi bitki familyaları ve bitki türleri bakımından oldukça zengin olup, yapılan botanik araştırmalar ilçenin botanik kompozisyon bakımından son derece zengin olduğunu göstermektedir. Yörenin vejetasyonu daha çok İran–Turan ve Avrupa–Sibirya fitocoğrafik bölge bitkileri ile karakterize edilse de Akdeniz (Mediterranean) bitki örtüsü özelliklerine de rastlanmaktadır (Kaya, 1996). Uzundere Vadisi doğal bitki örtüsü çeşitliliği (1)Tarımsal Biyoçeşitlilik, (2)Ormanlar, (3)Kayalık Ortam Vejetasyonları, (4)Dere Kenarı Vejetasyonları, (5)Stepler, (6)Alpin Çayırlar olarak sınıflandırılabilir.

Uzundere İlçesi ve yakın çevresi barındırdığı fauna açısından önemli çeşitlilik arz etmektedir. Bölge fauna açısından, içerdiği Boz Ayı(*Ursus arctos*), Çengel Boynuzlu Dağ Keçisi(*Rupicapra rupicapra*), Dağ Keçisi(*Capra aegagrus*), Kurt(*Canis lupus*), Yaban Kedisi(*Felis silvestris*), Vaşak (*Lynx lynx*) popülasyonları ile önemli memeli alanı niteliğindedir. Alan, içerdiği tüm bu özelliklerin bir birleşimi olarak aynı zamanda Önemli Doğa Alanı statüsü taşır(Bekir, 2008).

İnsan faaliyeti çok yoğun olmadığı için doğal zenginliklerini büyük ölçüde korumuş bölgede farklı iklimlerin aynı anda egemen olması, burada yaşayan bitki ve hayvan türlerinin

çeşitliliğini arttırdığı gibi, bölgeyi kuşlar açısından da son derece özel bir konuma getirir. Kuş göçünün yanı sıra, kuş gözlem turizmi açısından yüksek bir potansiyele sahip olan birçok kuş türünün Çoruh Vadisi içerisinde yer alan Uzundere İlçesi ve yakın çevresinde rahatlıkla gözlemlenebildiği belirlenmiştir (Bekir ve ark. 2008a).

Aktif Turizm Etkinlikleri

İnanç turizmi etkinlikleri:

Çoruh Nehri ve kollarının suladığı vadiler, tarih kaynaklarında Tao–Klarjeti adı ile bilinir. 9.yüzyıl başından 11.yüzyılın ilk çeyreğine kadar bölge derebeylik sisteminde, birbirinden bağımsız kent devletleri şeklinde yönetilmiştir. Bu dönemde Gürcü beyleri para ve toprak yardımı ile manastır mimarisini desteklemişler ve bölgede manastır yaşamı canlanmıştır. (Özkan, 1994). İlçe ve yakın çevresinde inanç turizmine yönelik olarak bölgede çok çeşitli yapılar ve kiliseler mevcuttur. Tarihin canlı tanıkları durumundaki bu eserler inanç ve kültür turizmi yönüyle yöreyi ekoturizm açısından avantajlı duruma getirmektedir. Tarih boyunca ilçe ve yakın çevresinde çeşitli inançlara ait izler, tarihi miras ve değerler inanç turizmi açısından büyük bir potansiyel yaratmakta olup, bu potansiyelin ekoturizm amaçlı kullanılabilmesi ve sürekliliğinin sağlanabilmesi ise bu tarihi değerlerin tanıtımı ve korunmasına bağlıdır.

Öşvank Kilisesi (Öşk Manastırı Kilisesi):

Uzundere İlçesi Çamlıyamaç Köyü sınırları içerisinde yer alan Öşvank Kilisesi dünya Hıristiyan Gürcülerince çok büyük önem taşımaktadır. Her yıl yerli turistlerin yanı sıra dünyanın çeşitli ülkelerinden teologlar ve turistler bu kiliseyi ziyarete gelmektedirler. Gürcü Bağrat Devleti döneminde önemli dini eserlerden olan Uzundere İlçesi Çamlıyamaç Köyü'nde yer almaktadır. Bölgedeki piskoposluk merkezlerinden biri olan Öşvank Kilisesi, 11.yüzyılda elyazmalarıyla ünlü önemli bir kültür merkezi olarak bilinmektedir. Öşvank Kilisesi, 19.yüzyılın sonundan 1980 yılına kadar cami işlevi ile kullanılmıştır. 1985 yılında ise TC. Kültür ve Turizm Bakanlığı

tarafından tescil edilerek korunması gereken taşınmaz kültür varlıkları arasına alınmıştır (Özkan, 1994).

Ağcakale (Üngüzek Kalesi):Uzundere İlçe merkezine 3km mesafedeki kale, Uzundere–Tortum karayolu üzerindeki çayın kıyısından yükselen farklı görünüşlü sarp ve yüksek bir kayalık üzerindedir. Çok iyi korunmuş durumdaki, tipik mimariye sahip kale, Dikyar Köyü sınırları içerisinde. Ortaçağda derebeylik şeklinde hüküm süren Türk Beyleri tarafından yaptırıldığı sanılmaktadır. Kalede tarihi şekil ve kitabe bulunmamakta olup, yapının tarihi konusunda kesin bir bilgi mevcut değildir. İç kale surlarının bir kısmı ayakta. Tapınağı, çok yüksek burçları, iç kale surları, gözetleme kulesi, fırını, hamamı, Tortum Çayı'na inen gizli suyuolları ve dolambaçlı sokakları ile görülmeye değer bir eserdir (Anonim 2008b).

Akkoyunlu ve Karakoyunlu Mezar Taşları:

Uzundere İlçesi ve yakın çevresi 14. ve 15.yüzyıllarda Karakoyunlular ve Akkoyunlular devletlerinin yönetimine geçmiştir. Eski Oğuzlar'dan olan bu devletler Eski Oğuzlar'ın töreleri gereği ünlü kişilerin mezar taşlarını koç–koyun şeklinde yapırdı. Uzundere İlçesi Altınçanak Köyü'ndeki kilise önünde koç–koyun şeklindeki mezar taşlarından birisinin üzerinde ok, yay, baltalar, testi ve gül; diğerlerinin üzerinde ise orak, boynunda bir gül, maşrapa, testi, gürz ve balta resimleri oyma olarak yerleştirilmişlerdir (Özsoy, 2005).

Uzundere Evleri: Eski bir Türk yurdu olan farklı kültür ve medeniyetlerin harmanlandığı ilçede Tarihi Ambarlı Eyvanlı Uzundere Evleri diye adlandırılan evler vardır. Bu evler günümüzde de bulunmakta olup evler ve ambarlarda el yapım sanatı olan ahşap malzemeli nakış ve süslemeler bulunmaktadır. Ambar bölümü ahşaptan olan bu evlerin bazıları 200–250 yıllık olup, bu evlerdeki yerel araç ve gereçler ile yapı biçimleri çok eskidir.

Yörede bu eserlerin dışında da bazı önemli ziyaret yerleri ve kaleler de bulunmaktadır. Bunlar: Keşiş Peyleri, Ziyaret Tepe Ziyaretgahı,

Murat Dağı Ziyaretgahı, Gülü Bağdat Ziyaretgahı, Kemerli Dağ Ziyaretgahı, Sapaca Kalesi, Kirazlı Kalesi, Cevizli Kalesi'dir.

Tortum Şelalesi ve Yıkıklar (Yedi Göller) Odaklı Etkinlikler

Tortum Şelalesi: Uzundere İlçesi Çağlayanlı Köyü'nde yer alan Tortum Şelalesi coğrafi bölge olarak Karadeniz Bölgesi'nin Doğu Karadeniz Bölümü sınırları içerisinde yer almaktadır. Türkiye'nin en yüksek şelaleleri arasında yer alan Tortum Şelalesi oluşumu açısından ve yüksekliği bakımından ise dünyanın sayılı şelalelerinden birisidir. Tortum Şelalesi çevresinin deniz seviyesinden yüksekliği yaklaşık 1000m dolayındadır. Tortum Şelalesi'nin oluşumuna, Kemerlidağ'dan kopan büyük bir heyelan kütlelerinin Tortum Çayı'nın aktığı Tev Vadisi'ni kapatması sebep olmuştur. Tortum Gölü'nden gelip 22m'lik genişlikten 48m yükseklikten düşen sular, altta koca bir dev kazanı meydana getirmiştir(Güresinli, 1978) Tortum Hidroelektrik Santrali devreye girdikten sonra Tortum Gölü'nden santral türbinlerine alınan su, şelalenin eski heybetini biraz yitirmesine sebep olsa da suların kabardığı ilkbahar aylarında şelale muhteşem görünümüne sahiptir.

Yıkıklar (Yedi Göller): Yıkık Bağlar da denilen bölge Tortum Gölü'nün hemen altında Ulubağ Köyü'nün bir mahallesidir. Yıkıklar(Yedigöller)'in denizden yüksekliği 800m'dir. Tortum Gölü havzasından ve yeraltından sızan sızıntı suların oluşturduğu İncegöl, Karagöl, Efendigilin ve Nazlıgilin isimli göller bulunmaktadır. Göllerden birinde alabalık çiftliği ve mesire yeri bulunmaktadır. Sandalla gölde gezinti yapılabilmektedir.

Mevsimlik Şelaleler: Uzundere İlçesi'nde bahar aylarında çok sayıda mevsimlik şelale görülmektedir. En önemlilerinden biri ilçe merkezi Uzundere deresi yatağı yanında Yayla Mahallesi orman yolunda bulunan Sudökülen Şelalesi'dir. Mevsimlik şelalelere Sapaca Köyü, Cevizli Yaylası gibi topografya ve orman kaynakları zengin alanlarda da sıkça

rastlanmaktadır. Şelalelerin muhteşem görüntüsünün yanında çevredeki görsel değeri artıran vadi ve ilginç jeolojik oluşumlar, ilginç peyzaj formları ve bitkilerin sunduğu mevsimsel renk gösterileriyle zengin görsel peyzajı izleme imkanı sunmaktadır.

Piknik Aktiviteleri

Uzundere İlçesi ve yakın çevresi vadileri, yaylaları, ormanları, florası ve faunası, üstün peyzaj görüntüleri ile rekreasyonel faaliyetler açısından da önemli bir değere sahiptir. Bol oksijenli serin ve temiz havada sağlıklı yaşam için yürüyüş yapmak, köylerde yaşayan insanlarla kısa bir süre bir arada bulunup paylaşım içerisinde olmak, çadır kurmak, yaban hayvanlarını yaşadıkları doğal ortamlarında izlemek, görüntülemek, bitki türlerini incelemek açısından ilçe ve çevresi giderek artan bir ilgi görmekte piknik aktiviteleri açısından önemli bir potansiyel oluşturmaktadır. Erzurum İli, çevre il ve ilçelerden gelen ziyaretçiler için Uzundere İlçesi piknik amaçlı etkinlikler için yoğun bir ilgi ve kullanım alanıdır. Tortum Gölü ve Tortum Şelalesi çevresi, Yıkıklar(Yedigöller), Zugar Boğazı bölgesi yörenin en başlıca tercih edilen piknik alanları arasında yer almaktadırlar. Ayrıca ilçe merkezi, köyleri ve çevresi piknik etkinlikleri açısından birçok alternatif oluşturmakta zengin bir potansiyel sunmaktadır. Bu alanlar piknik yapmaya elverişli olduğu kadar doğa gezileri, bisiklet turları, trekking gibi birçok aktivitelere de olanak sağlamaktadır.

Festival ve Şenlikler

Uzundere İlçesi ve yakın çevresinde gelenekselleşmiş çeşitli şenlikler düzenlenmektedir. Bunlardan birisi Uzundere Belediyesi tarafından düzenlenen Cumhuriyetin kurulduğu günden itibaren her yıl aksatılmadan 29 Ekim tarihinde yapılan Cumhuriyet Karakucak Güreşleri Festivali'dir. Çamlıyamaç Köyü Muhtarlığı tarafından düzenlenen her yıl Eylül ayının 2. haftası yapılan Armutlu Mezra Festivali bir diğer önemli festivaldir. Bu festival suresince yöre halkı tarafından yetiştirilen çeşitli tarım ürünleri arasında yarışmalar yapılmakta, yöre

halkı hasat mevsiminin bitişini kutlamaktadır. Benzer festivallerden biri de Sapaca Köyü Puşulu Yaylası Festivali'dir. İlki 2007 yılında düzenlenen festival Muhtarlık ve Sapaca Kültür ve Turizm Derneği tarafından organize edilmektedir. Festivallerden bir diğeri de Uzundere Kültür Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği Tarafından düzenlenen Uluslararası Uzundere Karakucak Güreşleri'dir. Uzundere İlçesi Tortum Gölü'nde 1 Temmuz 2007'de ilki düzenlenen Denizcilik ve Kabotaj Bayramı kutlanmıştır. Uzundere Kaymakamlığı, Uzundere Belediyesi, Türkiye Yelken Federasyonu ve Denizcilik Müsteşarlığı tarafından düzenlenen etkinlik kapsamında Tortum Gölü'nde yelken yarışları düzenlenmiştir. Bunların yanı sıra köylerde de çeşitli küçük çaplı şenlikler yapılmaktadır. Paisor Yaylası'nda yine her yıl küçük çaplı bir festival düzenlenmektedir. Her yıl Temmuz ayı sonunda Sapaca Köyü Puşulu Mezrası'nda güreş, bal, buzağı festivalleri düzenlenmekte, bu kapsamında yörenin yerel yemeği olan Cağ Kebabı yapılmaktadır. 19 Mayıs 2008 tarihinde Uzundere İlçesi Tortum Şelalesi'nde 1.Şelale Festivali ve Gençlik Şöleni düzenlenmiştir. Ayrıca Efes Pilsen'in, Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı(UNDP) ve Kültür ve Turizm Bakanlığı işbirliğiyle yürüttüğü Doğu Anadolu Turizm Geliştirme Projesi(DATUR) kapsamında 25-27 Eylül 2009'da düzenlenen 2.Çoruh Vadisi Kuş Gözlem Festivali Uzundere ilçesinde gerçekleştirilmiştir. Bu etkinliklerin yanı sıra yaz ve sonbahar aylarında doğa şenlikleri, kuş gözlem festivalleri, yarışlar, yelken yarışları, dağcılık ve kamçılık gibi yeni faaliyetlerin de yapılması planlanmaktadır. İlçe ve yakın çevresinde yapılan ve yapılacak olan festival ve şenlik gibi etkinliklerde yöreye özgü geleneksel kültürel ürünlerin tanıtımı ve satışı için uygun ortam oluşturacaktır. Ayrıca düzenlenen bu etkinlikler aracılığıyla yörenin sahip olduğu diğer ekoturizm etkinlikleri çeşitleri konusunda yöre tanıtılıp bilgiler verilerek gelen ziyaretçi ve turistlerin ilgileri doğrultusunda bu etkinliklere yönlendirilmesi de sağlanabilecektir.

Araştırma sonucunda mevcut rekreasyonel etkinliklere ilişkin potansiyeller Şekil 1'de gösterilmiştir

Potansiyel Turizm Etkinlikleri

Botanik Turizmi

Uzundere İlçesi zengin florası ve doğal bitki örtüsü ekoturizm potansiyeli açısından flora turizmine önemli derecede katkı sağlayacak boyuttadır. İlçe dünyanın 220 önemli ekolojik bölgesinden biri olan Batı Kafkasya Ekolojik Bölgesi içerisinde yer almaktadır. Bu da barındırdığı doğal bitki örtüsü zenginliğini artırmaktadır. Uzundere vadisinin en alçak ve en yüksek nokta arasında 1000–3000m'leri bulan rakım değişimleri, vadi içlerindeki mikroklima özellik ve iklim farklılıklarının sonucu olarak, aralarında çok ender türler de dahil olmak üzere 100'den fazla endemik ya da başka bölgelerde az görülen türleri ortaya çıkmaktadır. Bir başka ifade ile yörenin sahip olduğu doğal, kültürel ve tarihi değerlerin yanı sıra zengin doğal bitki örtüsü de ekoturizm potansiyeli açısından turistleri bu alana çeken önemli bir faktördür. Yörenin doğal bitki örtüsü çeşitliliğinde yer alan zengin step vejetasyonu, alpin çayırlar, orman ve tarımsal çeşitlilikle bu bitkilerin oluşturduğu mevsimsel renk değişimleri de görsel peyzaj değerini yükseltmekte, flora turizmine katkı sağlayacak boyuttadır. Uzundere İlçesi doğal bitki örtüsü çeşitliliği botanik turizmi açısından ekolojik, ekonomik önem ve turizm perspektifine göre sınıflandırılacak olursa ekolojik özelliklerine göre; Alpin vejetasyonu, Orman vejetasyonu, Sucul vejetasyon şeklinde bir yapı gösterir. .

Ekonomik önem ve turizm perspektifine göre ise; Yabani meyve türleri, şifalı bitkiler, Sukkulent bitkiler, Alpin bitkiler, Odunsu ağaç ve çalı türleri, otsu ve yer örtücü bitkiler şeklinde bir yapı gösterir.

Kuş Gözlemciliği

Uzundere Vadisinin de içinde yer aldığı Çoruh Vadisi, kuş göç yolları açısından da büyük önem taşımaktadır. Bulunduğu bölgenin geneline göre daha düşük bir rakıma sahip olan Çoruh Vadisi, Kafkasya ile Anadolu arasında süzülerek göç eden yırtıcı kuşlar ile diğer göçmen kuşlar için bir geçiş koridoru vazifesi görmektedir. Süzülen kuşlar, Orta Asya'dan Afrika'ya iki yolla gidebilmektedir. Birinci yol; Hazar Denizi'nin doğusundan geçerek Ortadoğu'ya oradan ya Mısır üzerinden ya da Arap yarımadası üzerinden Afrika'ya ulaşmaktadır. İkinci yol ise; Hazar Denizi'nin batısından geçerek Çoruh Vadisi'ni takip ederek Anadolu üzerinden Ortadoğu'ya buradan ya Mısır ya da Arap Yarımadası'na oradan da Afrika'ya ulaşmaktır. Çoruh Vadisi, ikinci yolu kullanarak Karadeniz ile Hazar Denizi arasından geçerek Afrika'ya ulaşmaya çalışan onbinlerce kuş türünün yoğunlaştığı bir koridor görevi görmektedir. (Bekir ve ark. 2008a). Doğada gözlemlenmesi oldukça güç olan ve görülebilmesi için uzun mesafe yürümeyi gerektirebilen birçok kuş türünün bölgede araç yolundan uzaklaşmadan gözlenebiliyor olması bu bölgeyi daha da ayrıcalıklı bir konuma getirmektedir (Bekir ve ark. 2008b). İnsan faaliyeti çok yoğun olmadığı için doğal zenginliklerini büyük ölçüde korumuş bölgede farklı iklimlerin aynı anda egemen olması, burada yaşayan bitki ve hayvan türlerinin çeşitliliğini arttırdığı gibi, bölgeyi kuşlar açısından da son derece özel bir konuma getirmektedir. Ülkemizde Sakallı Akbaba(*Gypaetus barbatus*), Kızıl Akbaba(*Gyps fulvus*), Kara Akbaba(*Aegyptius monachus*) ve Küçük Akbaba(*Neophron percnopterus*) olmak üzere 4 farklı akbaba türü bulunur. Leş ile beslenen bu iri kuşların dördünü de Çoruh Vadisi'nde yer alan Uzundere'de görmek mümkündür. Sakallı Akbaba'nın dünya popülasyonunun büyük bölümü Türkiye'de bulunmaktadır. Kanat

açıklığı 3m'ye yaklaşan bu ender akbaba türünün Türkiye'de gözlemlenebildiği nadir alanlardan biri Çoruh Vadisi'dir. Vadi ve Uzundere İlçesi çevresinde neredeyse her gün Sakallı Akbaba gözlemlemek mümkündür. Diğer bir nadir akbaba türü olan Kızıl Akbaba'nın da Türkiye'de gözlenebildiği en iyi noktalardan biri Uzundere vadisidir. Koloniler halinde üreyen bu tür, Tortum ile Verçenik Dağı civarında rahatlıkla gözlenebilmektedir. Ülkemizde ve Avrupa'da yaşayan en büyük akbaba türü olan Kara Akbaba, Çoruh Vadisi ve çevresinde gözlemlenebilen diğer bir akbaba türüdür. Sadece iğne yapraklı yaşlı ormanlarda üreyebilen bu akbaba türünün nesli, ürediği alanların yok olmasından dolayı dünya ölçeğinde tehlike altındadır (Bekir ve ark. 2008b). Şah Kartal(*Aquila heliaca*), Bozkır Kartalı(*Aquila nipalensis*), Bozkır Delicesi(*Circus macrourus*) gibi Türkiye'de çok ender görülen yırtıcı kuş türleri, özellikle sonbahar göçü sırasında Çoruh Vadisi'nde izlenebilmektedir. Uzundere vadisinden yoğun olarak geçen diğer yırtıcı kuş türleri ise Şahin(*Buteo buteo*), Arı Şahini(*Pernis apivorus*), Çayır Delicesi(*Circus pygargus*), Atmaca(*Accipiter nisus*), Kara Çaylak(*Milvus migrans*) ve Saz Delicesi(*Circus aeruginosus*)'dir. Ayrıca göç esnasında Küçük Orman Kartalı(*Aquila pomarina*), Büyük Orman Kartalı(*Aquila clanga*), Yılan Kartalı(*Circaetus gallicus*), Küçük Kartal(*Hieraeetus pennatus*), Yoz Atmaca(*Accipiter brevipes*), Ala Doğan(*Falco vespertinus*) ve nadiren de Kızıl Akbaba(*Gyps fulvus*) gözlenebilmektedir (Bekir ve ark. 2008a). Dünya üzerinde oldukça dar bir yayılışa sahip olan Urkeklik(*Tetraogallus caspius*), dağların ulaşılması güç, sarp ve kayalık kesimlerinde yaşar. Bu nadir tür, sabahın erken saatlerinde Uzundere İlçesi ve yakın çevresinin yüksek kesimlerinde kolaylıkla gözlenebilmektedir. Diğer Çıvgın türlerinden farklı olarak sadece Kafkasya Bölgesi ve Doğu Karadeniz Dağları'nda bulunan Kafkas Çıvgını(*Phylloscopus sindiatus*), bölgede ormanlık alanlarda gözlenebilmektedir. Alamecek(*Rhodopechys sanguinea*), Kara İskete(*Serinus pusillus*), Kara Ağaçkakan(*Dryocopus martius*),

Alasığircık(*Sturnus roseus*), Büyük Dağbülbulü(*Prunella collaris*), Sürmeli Dağbülbulü(*Prunella ocularis*), Akyanaklı Baştankara(*Parus lugubris*), Aksırtlı Kuyrukkakan(*Oenanthe finschii*) gibi zor görülen türlerde Uzundere vadisi ve çevresinde gözlemlenebilmektedir. Anadolu'da birçok türküye adını vermiş olan Kınalı Keklik(*Alectoris chukar*), vadinin her köşesinde rahatlıkla görülebilmektedir. Alaca Sinekkapan(*Ficedula semitorquata*)'ın Türkiye'de en iyi bilinen üreme alanlarından biri de Uzundere vadisidir. Ülkemizin en büyük baykuş türü olan Puhu(*Bubo bubo*), vadiye yerli olarak bulunmaktadır. Küresel ölçekte nesli tehlike altında statüsünde bulunan Sürmeli Kızıkuşu(*Chettusia gregarius*) ve ülkemizde nadir görülen Kara Kanatlı Bataklıkırlangıcı(*Glareola nordmanni*), vadiye oldukça yakın bir mesafede bulunan Erzurum Ovası üzerinden göç etmektedir. İnsan müdahalesinden uzak alanları tercih eden Kara Leylek(*Ciconia nigra*) ve Bıyıklı Doğan(*Falco biarmicus*), sarp kayalık kesimlerinde üremektedir. Sayıları çok azalmış olan, nesli tehlike altında Uludogan(*Falco cherrug*) vadiye göç dönemlerinde beslenmektedir. Türkiye'de nesli tehlike altında bulunan Akkuyruklu Kartal(*Haliaeetus albicilla*) Tortum Gölü çevresinde üremektedir (Bekir ve ark. 2008a). Uzundere İlçesi ve yakın çevresinde kuş göçünün oldukça yakından izlenebileceği pek çok göç izleme noktası bulunmaktadır. Alanda kuş gözlem uzmanları tarafından yapılan detaylı arazi çalışmaları sonucunda 5 adet en iyi kuş izleme rotası çıkartılmıştır. Bu rotalar; Mescit Dağları Uzundere–İspir geçidi, Çamlıyamaç–Kılıçkaya geçidi, Tortum Gölü, Zugar Boğazı, Ağcakale olarak belirlenmiştir. Uygun zaman ve hava koşullarında, bu noktalardan Doğu Karadeniz Dağları'nda yaşanan yoğun kuş göçünün önemli bir kısmı ve vadinin ender türleri kolay bir şekilde izlenebilmektedir (Bekir, 2008). Uzundere vadisinin kuşlar açısından potansiyeli gözler önüne serildiğinde, hali hazırda ülkemize kuş gözlem turları düzenleyen tur operatörlerinin de Uzundere İlçesi ve yakın çevresini tur güzergahlarına katacaklarını tahmin edilmektedir.

Kelebek Gözlemciliği

Doğada vakit geçirmeyi, canlılarla iç içe olmayı seven insanların, gördükleri kelekleri fotoğraflaması ve giderek bunların türlerini merak etmeye başlamasıyla Türkiye'de son birkaç yıldır aktif hale gelen kelebek gözlemciliği, başta Avrupa ve ABD olmak üzere yurt dışında oldukça yaygın bir uğraştır. Avrupa kıtasında bulunan 500 türe karşın Türkiye sınırları içerisindeki kelebek türü sayısının 380 ile 407 arasında olduğu tahmin edilmektedir. Tür sayısı konusunda kesin olamamanın nedeni kelebek taksonomisinin kesin sayılar söyleyemeyecek ve tüm araştırmacıları ortak bir listede birleştiremeyecek kadar karışık olmasıdır. Türkiye'de farklı coğrafik bölgelerde dağılım gösteren pek çok kelebek türü gözlemlenebilmektedir. Bunlar içerisinde en zengin çeşitlilik doğu bölgelerimizde bulunmaktadır. Türkiye'nin kuzeydoğu ucu ise yüksek dağlar ve derin vadilerin bulunduğu dünyada benzeri az bulunan kelebek alanlarından birisidir. Burada Çoruh Vadisinin sıcak kurak çayırıklarından ağaçlıklı nehir kenarlarına, güneşli orman açıkları ve meralardan subalpin çayırıklara ve çıplak dağ zirvelerine pek çok farklı yaşam alanı ve bu alanlara özgü kelekler bulunmaktadır. Sadece Yusufeli-Artvin yöresinde 200'ün üzerinde kelebek türü kaydedilmiştir ki bu çeşitlilik Avrupa'da ki birçok ülkenin sahip olduğu tür sayısından fazladır(Welch ve Karaçetin, 2010). Kelebek türleri bakımından Çoruh Vadisi ve çevresi zengin bir çeşitliliğe sahiptir. Alman bilim adamlarının yaptığı son araştırmalara göre Çoruh Havzası Türkiye deki kelebek türlerinin üçte ikisini bünyesinde barındırmaktadır. Uzundere İlçesi ve yakın çevresi topoğrafik yapısı, iklim koşulları ve yağış gibi etkenler bölgenin bitki çeşitliliğini artmasını sağlamış, bu durum diğer canlı gruplarının da barınmasına imkan tanımıştır. Kelebek türleri açısından da önem arzeden ilçe ve yakın çevresi birçok kelebek türlerini barındırmaktadır. Son yıllarda kelebek gözlemciliği konusuna ilgi duyanların giderek artması ve kelebek gözlemciliği turlarındaki yoğun artış sebebiyle Uzundere İlçesi ve yakın çevresi kelebek gözlemciliği

faaliyetleri açısından önemli bir değere sahip olmaktadır.

Yaban Hayatı Gözlemciliği

Yaban hayatı gözlemciliği bilinçli ve kurallara uygun olarak yapılması durumunda her yönden olumlu etkileri olan bir turizm türüdür. Bir yandan ülkenin yaban hayatını koruyup geliştirirken, diğer yandan da yöre için önemli bir gelir kaynağını oluşturmaktadır. Çoruh Vadisi sahip olduğu canlı türleri ve doğal güzellikleri ile Dünya'da 34 sıcak nokta arasında bulunan Kafkasya Ekolojik Bölgesi içinde yer almaktadır. Çoruh Vadisi içerisinde yer alan Uzundere İlçesi ve yakın çevresi de bu zenginliğin bir bölümünü içerisinde barındırmaktadır. Ayrıca alan, içerdiği, Çengel Boynuzlu Dağ Keçisi (*Rupicapra rupicapra*), Dağ Keçisi (*Capra aegagrus*), Boz Ayı (*Ursus arctos*), Kurt (*Canis lupus*), Yaban Kedisi (*Felis silvestris*), Vaşak (*Lynx lynx*) popülasyonları ile önemli memeli alanı niteliğindedir. Alan, içerdiği tüm bu özelliklerin bir birleşimi olarak aynı zamanda Önemli Doğa Alanı statüsü taşır (Bekir, 2008).

Trekking

Uzundere İlçesi ve yakın çevresinde çeşitli vadi ve yayla oluşumlarıyla farklı zeminlere sahip, bazen tırmanmayı gerektiren, bazen de sadece sarıçam ormanlarının arasından yürünebilecek, bazen de göl ve şelaleler arasından geçilen pek çok dağ yürüyüşü rotası bulunmaktadır. Kültür ve Turizm Bakanlığı ve UNDP işbirliğinde Efes Pilsen finansal desteği ile yürütülmekte olan Doğu Anadolu Turizmini Geliştirme Projesi kapsamında Uzundere İlçesi ve çevresinde dağ yürüyüşü rotaları çıkartılmıştır. Bu rotaların büyük çoğunluğu GPS sistemi ile işaretlenip, parkurların özellikleri detaylı bir şekilde ele alınmıştır. Bu çalışmalar Uzundere İlçesi ve yakın çevresinin trekking parkurları açısından sahip olduğu potansiyeli ortaya çıkarma, bölgedeki yerel halkı bu bölgeye gelecek kişilere rehberlik etmeleri konusunda teşvik etme ve var olan turizm potansiyeline farklı bir açıdan bakıp yorum yapabilme imkanı sağlayacaktır (Durmuş ve ark. 2007). Uzman ekip ve yerel halktan

katılımcılarla birlikte yapılan trekking rota çalışmaları ve değerlendirmeleri sonucu kapsamında Uzundere İlçesi ve yakın çevresi için farklı zorluk derecelerine sahip 8 rota GPS sistemi ile tespit edilmiştir. Bunlar; Cevizli Yaylası, Uzunkavak–Yedigöller, Sapaca Yaylası, Ağcakale, Paisor Yaylası, Öskvank Kilisesi, Carmis Yaylası, Balıklı Köyü rotaları şeklindedir (Durmuş ve ark. 2007).

Manzara Seyri

Uzundere İlçesi ve yakın çevresi, çok derin vadi sistemleri ve sarp yapısı ile ziyaretçilerine eşsiz manzaralar sunmaktadır. Bölgede akarsular, bahar aylarında görülen mevsimlik şelaleler, kayalık derin vadiler, tepeler, küçük düzlükler ve yüksek dağ zirveleri yalnızca bu coğrafyada görülen bitkilerin ve hayvanların yanısıra çok çeşitli canlı türlerine de elverişli yaşam alanı sağlamaktadır.

Bölgede çeşitli jeolojik zamanlara ait formasyonlar ve çok çeşitli kayalar bulunmaktadır. Çok eski jeolojik zamanlardan kalma okyanus tabanına ait deniz canlılarına ait fosillere bile rastlanabilmektedir. İlçe ve çevresinin geniş lav ve tüf kayalar gibi çoğunlukla volkanik kaynaklı olan jeolojik yapısı, Tortum Şelalesi ve Tortum Gölü, Yıkıklar (Yedigöller), mevsimlik şelaleler, ilginç jeolojik oluşumlar, peribacaları oluşumları, kahverengi, sarı, kırmızı, yeşil renkteki kaya ve toprak parçalarıyla şaşırtıcı manzaralar oluşturur. Görsel kalite değeri bulunan bu öğelerden vadi ile doğrudan ilgili olanlar; Uzundere Vadisi, Tortum Heyelan Seti Gölü, Tortum Şelalesi ve heyelanın akma bölgesindeki küçük göller Yıkıklar(Yedigöller) dir. Vadi yamaçlarıyla ilgili olan öğeler; Badlands (kırgıbayır) yüzeyleri ve peribacaları, kıvrımlı tektonik yapıya ait makro ve mikro oluşumlar, renkli organojen istifler ve Pillow lav (yastık lav) mostralarıdır. Bunlardan başka Uzundere İlçesindeki mağara, daha yüksek kesimlerdeki mevsimlik göl ve şelaleler, kısa mesafelerdeki fark edilebilen iklimsel ve vejetatif çeşitlilik gibi unsurlar da farklı kesimlerde olan ancak aynı koridorda bulunan değerler olup jeoturizm bakımından

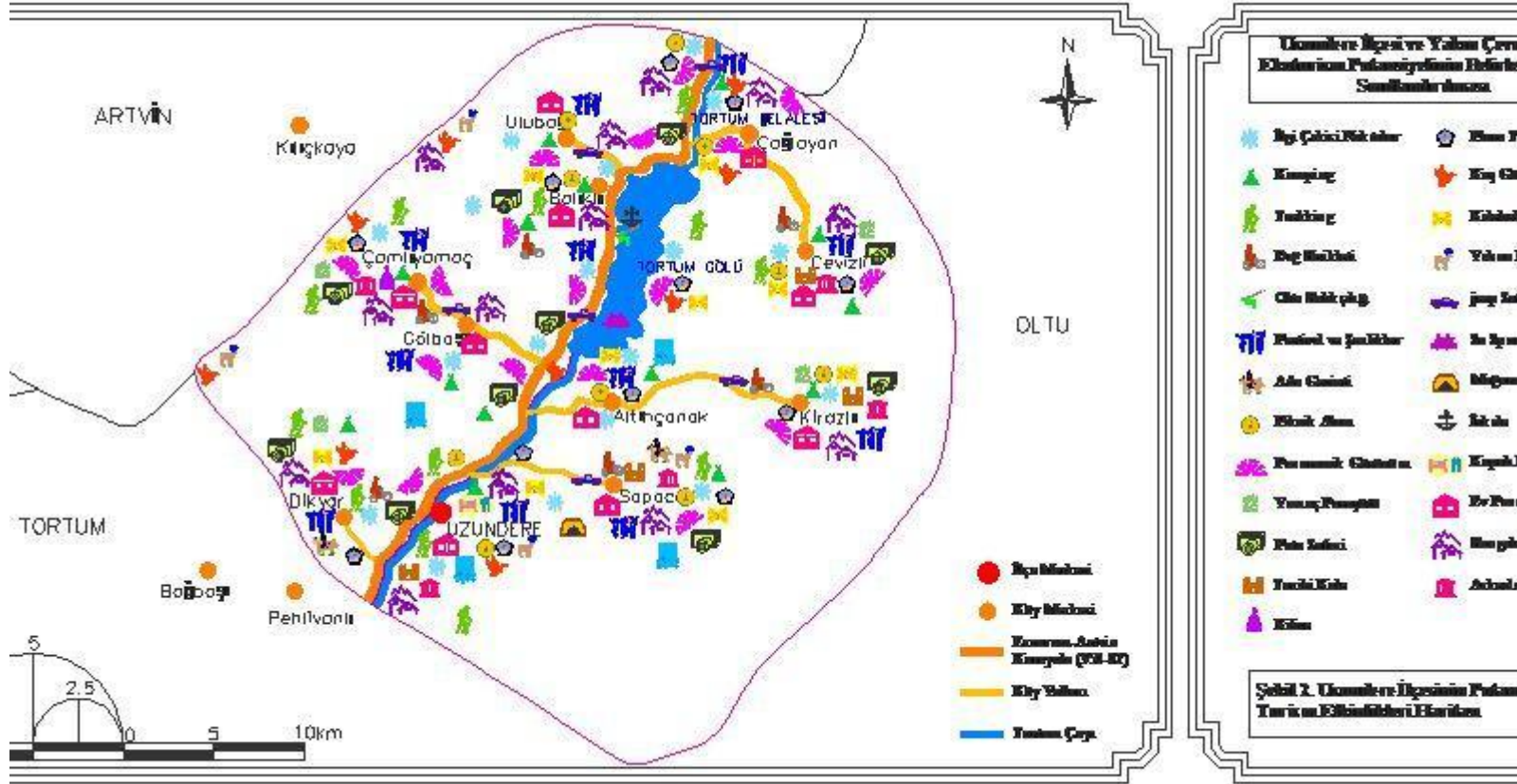
önemli olgulardır. Ayrıca bölgedeki fauna ve flora çeşitliliği de seyir açısından ayrı bir alternatif oluşturmaktadır. Alan manzara ve doğal peyzaj görünümüyle ekoturizm ve rekreasyon amaçlı fotoğrafçılık ve manzara seyri faaliyetleri açısından alternatifler ve büyük zenginlikler sunmaktadır. Bölgeye gelen ziyaretçi ve turistler tüm yorgunluklardan kısa sürede sıyrılıp temiz havanın etkisi ve gözü okşayan muhteşem manzaralar ile doğanın keyfini doyasıya yaşamaktadırlar. Şelalelerin muhteşem görüntüsünün yanında çevredeki görsel değeri artıran vadi ve ilginç jeolojik oluşumlar, ilginç peyzaj formları ve bitkilerin sunduğu mevsimsel renk gösterileriyle de zengin görsel peyzajı izleme imkanı sunmaktadır. Bölgede değişik şekilli jeomorfolojik oluşumlar incelendiğinde, ekoturizm için cazip mekanların varlığı alternatif aktivite mekanlarını artırmaktadır. Vadiler, göller, şelaleler, yaylalar, flora ve fauna çeşitliliği, vadi boyunca manzara koridorları gibi morfolojik birimler ekoturistlere dağcılık, trekking, kamping, yaban hayatı izleme, kuş ve bitki gözlemciliği vb. birçok etkinlik açısından zengin olanaklar sunmaktadır.

Tortum Gölü'ne Dayalı Etkinlikler

1700'lü yılların ortalarında, Balıklı Köyü batısında bulunan Kemerli Dağı'ndan heyelan sonucu kopan bir kütlenin Tortum Çayı vadisinin önünü tıkararak, vadi yatağının Tortum Çayı sularıyla dolmasıyla meydana gelen Tortum Gölü Uzundere İlçesi merkezine yaklaşık 8km mesafededir. 6.625.000m² yüzölçümüne sahip Tortum Gölü, bir dağ göçüntüsünün meydana getirdiği set gölü(doğal baraj)dür. Tortum Gölü'nün uzunluğu kuzey-güney yönünde 11km, genişliği doğu-batı yönünde 600 ile 1000m'yi bulmaktadır. Derinliği 40-50m olan Tortum Gölü'nün denizden yüksekliği 1027m'dir (Güresinli, 1978). Gölde kafes balıkçılığı yapılmakta olup, alabalık ve aynalı sazan üretilen türlerdir. Tortum Gölü ekoturizm faaliyetleri açısından en önemli sorun, konaklama ve tesis imkanlarının bulunmamasıdır. Tortum Gölü'nün yakın çevresinde, göl manzarasının en iyi

görülebileceği ve aynı zamanda da su sporları yapmaya uygun tesislerin kurulabileceği potansiyel yerlerden birisi, Balıklı Köyü yakınlarından göle doğru sokulmuş bulunan Uzunburun çıkıntısıdır. Tortum Gölü, Tortum Şelalesi ve Tortum Hidroelektrik Santrali çevresinde, doğal çevre faktörlerinden olan litolojik ve hidrografik doğal çevre elemanlarıyla ilgili, çok muhteşem doğa manzaraları vardır. Bu göz alıcı ve gösterişli manzara, ancak vadi periferisi üzerindeki hakim noktalar üzerinden iyi seyredilebilir. Örneğin, bir bütün olarak göl manzarasını seyredebilmek için, Tevin Dağı(2400m) veya Kemerli Dağı(2700m) doruklarından birine çıkmak gerekir. Buralardan bakıldığında, insanın görüş ufkuna göz kamaştırıcı, görkemli, coğrafi oluşum ve doğa turizmi potansiyeli bakımından, hayranlık uyandıran bir peyzaj serilmektedir. Bu çevre, hem âdeta bir jeoloji ilmi laboratuvarı gibidir ve hem de, dağcılık, yani Alpinizm bakımından, yüksek bir potansiyel taşımaktadır (Doğanay, 1994). Tortum Gölü ve çevresi suya dayalı birçok rekreasyonel faaliyete imkan sunmakta olup, yelken, kürekçilik, kano, su kayağı, balıkçılık, kayıkla gezinti, sandallarla kürek çekme ve benzeri birçok aktivite için eşsiz bir potansiyel ve büyüklüğe sahiptir. Su sporları, fotoğrafçılık, doğa yürüyüşü(trekking), piknik, dağ bisikleti, kamping, avlanma(balık tutma), kuş gözlemeleme, bitki gözlemeleme, manzara seyriyle sessizliği dinleyerek dinlenme yapılabilecek aktivitelerin en başında gelenleridir.

Araştırma sonucunda potansiyel rekreasyonel etkinliklere ilişkin değerlendirilmeler Şekil 2'de gösterilmiştir.

SWOT Analizi Sonuçları:

Uzundere İlçesi ve yakın çevresi için SWOT analizi sonuçları aşağıdaki şekilde değerlendirilmiş ve gruplandırılmıştır.

Güçlü Yönler (S):

- ✓ Uzundere İlçesi'nin Çoruh Vadisi içerisinde yer alması
- ✓ İlçe sınırlarında dünyanın ve Türkiye'nin oluşumu ve yüksekliği bakımından sayılı şelalelerinden biri olan Tortum Şelalesi'nin varlığı
- ✓ Tortum Gölü'nün ilçe sınırları içerisinde yer alması
- ✓ Yıkıklar (Yedigöller)'in varlığı
- ✓ İlçe sınırları içerisinde ve yakın çevresinde yer alan yaylalar, irili ufaklı göl oluşumları ve mevsimlik şelaleler
- ✓ İlçe ve yakın çevresinin barındırdığı zengin manzara seyir noktalarının bulunması
- ✓ Doğal kaynaklar ve bozulmamış doğal çevre
- ✓ Yaban hayatı ve yaşam alanlarının varlığı
- ✓ Ornitolojik açıdan değerli alanların varlığı
- ✓ Bitki örtüsü çeşitliliği ve yöreye özgü endemik floranın varlığı
- ✓ Türkiye'deki 3 ana kuş göçü yollarından birinde yer alması
- ✓ Tarihi öneme sahip inanç ve kültür turizmi açısından zengin kaynaklara sahip olması (Öşvank Kilisesi, Ağcakale vd. kültürel değerler)
- ✓ Suyu dayalı ve çeşitli rekreasyonel faaliyetlere potansiyel oluşturması
- ✓ Yörede ekoturizme yönelik kullanılabilecek doğal ve kültürel zenginlikler
- ✓ İlçenin tarihinin 3000 yıllık bir geçmişe sahip olması
- ✓ Foto ve jeep safari olanağına sahip alanların varlığı
- ✓ İlçenin konumunun Erzurum Artvin karayolu koridoru üzerinde ulusal ana ulaşım ağı içerisinde yer alması
- ✓ Değişik ekoturizm faaliyetlerine olanak sağlayan topografik yapı
- ✓ Çeşitli jeomorfolojik süreçlere ait rölyefler, karstik ve volkanik yer şekillerinin varlığı
- ✓ Yöresel gıdalar, yemekler ve el sanatları

- ✓ Misafirperver, hoşgörülü yerel insan kaynağı
- ✓ İlçenin coğrafi konumu itibarıyla Doğu Anadolu ve Doğu Karadeniz Bölgesi arasında geçiş özelliği taşıması

Zayıf Yönler (W):

- ✓ Ekoturizme yönelik tanıtım ve pazarlamanın yetersizliği
- ✓ Ekoturistik tesisler ve altyapıdaki eksiklikler
- ✓ Ekoturizme yönelik en büyük sorun olan konaklama imkanlarının çok yetersiz olup ihtiyaçlara cevap verememesi
- ✓ Turistik hizmet sektörünün gelişmemiş olması
- ✓ Yöredeki el sanatlarının ve çeşitli geleneksel ürünlerin tanıtım eksikliği
- ✓ Sertifikalı ürünlerin geliştirilmemiş olması
- ✓ Bölgedeki en önemli turizm kaynağı olan Tortum Şelalesi ve Tortum Gölü'nün tanıtım eksikliği
- ✓ Ekoturizm etkinlikleri için eğitimli kalifiye eleman eksikliği
- ✓ Tur organizasyonlarının eksikliği
- ✓ Göç
- ✓ Ekoturizme yönelik bilgi ve bilinç yetersizliği
- ✓ Tortum şelalesinin 4 mevsim boyunca akmaması
- ✓ Yöre halkının yabancı dil bilgisinin yetersizliği

Fırsatlar (O):

- ✓ Alternatif turizm türleri potansiyelinin yüksekliği, farklı ekoturistik aktivitelere olanak vermesi
- ✓ Yöre halkının ekoturizm faaliyetlerine katılım göstermeye istekli olması
- ✓ Doğu Anadolu Bölgesi'nin en büyük illerinden biri olan Erzurum İli'ne bağlı ilçe olması
- ✓ Erzurum 2011 Universiade Kış Olimpiyatları
- ✓ Çoruh Vadisi ve çevresinin artan ekoturizme yönelik ilgi çekicilik
- ✓ Koruma ve restorasyon çalışmalarıyla uygun hale getirilebilecek yörenin kültürel ve doğal dokusu
- ✓ İlçe ve çevresinde yörenin ekoturizmi çalışmaları amacıyla devam etmekte olan

Doğu Anadolu Turizm Geliştirme Projesi (DATUR) çalışmaları

- ✓ Toprak erozyonunu önleme çalışmalarının gün geçtikçe yöreye olumlu etkiler kazandıracak olması
- ✓ Çevre ve Orman Bakanlığı'nın Japon Hükümeti'nden sağladığı 25 Milyon Euro'luk Çoruh Vadisi Ağaçlandırma ve Rehabilitasyon Projesi ve yaklaşımları
- ✓ Yöre ve çevresinin organik tarım ve ürünlerine yönelik artan tüketici talebi
- ✓ Yerel halktan zengin olanların bölgeleri için yatırım yapmaya istekli olması
- ✓ İlçe ve çevresinin ekoturizme yönelik her türlü tesis ve altyapı planlamasının gerçekleştirilmesine imkan sağlayacak uygun alanlara sahip olması
- ✓ Çevreye göre yöre ikliminin mikro klima iklim özelliği göstermesi
- ✓ Erzurum-Uzundere karayolu bölünmüş yol çalışmalarının tamamlanma aşamasına gelmesi
- ✓ Yerel yönetimlerin ekoturizm çalışmalarına yönelik ilgisi
- ✓ Atatürk Üniversitesi'nde ekoturizm bağlantılı olarak yörede yürütülen araştırma, inceleme, geziler ve danışmanlık hizmetleri

Tehditler (T):

- ✓ Toprak erozyonunun doğal çevreye verdiği zararlar, seller, heyelanlar ve Tortum Gölü'nde sediment birikimi, kanalizasyon atıkları.
- ✓ Tortum Gölü Hidroelektrik Santrali
- ✓ Planlama yapılmadan gerçekleştirilecek ekoturizm faaliyetleri ile alanın doğal yapısının bozulma riskinin olması
- ✓ Çevre kirliliği (göllerin kirliliği, kanalizasyon, Tortum Çayı ve diğer derelere bırakılan atık maddeler vb.)
- ✓ Festivallerle başlayan yayla ve diğer alanlarda kontrolsüz çevre bozulmaları
- ✓ Yaban hayatı açısından bilinçsiz avlanma
- ✓ Bilinçsiz tarım ve hayvancılık faaliyetleri
- ✓ İlçe nüfusu göçünün hızlanması ve ekoturizm faaliyetleri için genç nüfus bulmakta güçlük

TARTIŞMA VE SONUÇ

Çalışma kapsamında yapılan SWOT Analizi yöntemi ışığında aşağıdaki tespitler yapılmış

ve çözüm önerileri getirilmiştir. Uzundere İlçesi ve yakın çevresinde mevcut (aktif) turizm etkinlikleri arasında (1)İnanç turizmi etkinlikleri, (2)Tortum Şelalesi ve Yıkıklar(Yedigöller) odaklı etkinlikler, (3)Piknik aktiviteleri, (4)Festival ve şenlikler olarak sınıflandırmak mümkündür. Çalışma da potansiyel turizm etkinlikleri ise, (1)Botanik Turizmi, (2)Kuş Gözlemciliği, (3)Kelebek Gözlemciliği, (4)Yaban Hayatı Gözlemciliği, (5)Trekking, (6)Manzara Seyri, (7)Tortum Gölü'ne dayalı etkinlikler olarak değerlendirilmiştir.

Ekoturizme yönelik altyapı planlama çalışmalarında, yer seçimi, planlama, tasarım, ulaşım, konaklama, kirlilik (katı atık, kanalizasyon yönetimi, vb.) doğal çevre ve sulak alanların korunması vb. çevresel önemin çalışmalar ve düzenlemelere önem verilemelidir. Ekoturizm açısından bölgede çeşitli tehdit faktörleri bulunmakta olup yapılacak planlama ve etkinliklerde öncelikle dikkat edilmesi büyük önem arz etmektedir. Toprak erozyonunun doğal çevreye verdiği zararlar, seller, heyelanlar ve Tortum Gölü'nde sediment birikimi, kanalizasyon atıkları, Tortum Çayı ve diğer derelere bırakılan atık maddeler vb. doğal çevreye, sulak ortamlara ve canlılara büyük zararlar vermektedir. Bu alanlardaki kaynakların aşırı kullanımının engellenmesi, atıkların önlenmesiyle kirlilikten korunması, erozyon çalışmaları gibi tedbirler doğal değerlerinin sürekliliği açısından büyük önem taşımaktadır. Yıldız (2006)' da çalışmasında belirttiği gibi Tortum Çayı havzasının sulak alan olması nedeniyle, su kuşlarının yaşamı için kritik habitat oluşturan göl ve çevresindeki alanların, otlatma, tarımsal faaliyetler gibi kullanımlarına izin verilmemelidir. Bilinçsiz tarım ve hayvancılık faaliyetleri yörede festivallerle başlayan yayla ve diğer alanlarda kontrolsüz çevre bozulmaları da ekosistem açısından büyük risk taşımaktadır.

Uzundere İlçesi ve yakın çevresinde alt ve üst yapı sorunlarının doğal çevreyi bozmadan giderilerek, ev pansiyonculuğu, küçük günöbirlik tesisler gibi konaklama tesislerinin

açılabilmesi için yerel halka teşvik ve kredi verilmesi gibi özendirici tedbirlerin alınması, düşünülen tesislerin ve çevrelerinin ekolojik, ekonomik, kültürel ve fiziksel taşıma kapasitelerinin belirlenerek turizm faaliyetlerinin doğaya zarar vermeden gerçekleştirilmesinin sağlanması gibi bir dizi önlemin bir an önce alınması gerekmektedir. Bölgeyi ekoturizm açısından ilgi gören bir merkez haline getirecek ve bölge halkına gelir sağlayacak, istihdam yaratacak potansiyel ürünlerin geliştirilmesi konusunda en önemli husus konaklama hizmeti ihtiyacının karşılanması olacaktır. İlçe ve çevresinde ekoturizm anlayışıyla işletilen mekanların yok denecek kadar az olması, buralarda gerçekleştirilen aktivitelerin olanaksızlıklar nedeniyle sınırlı ölçülerde kalması, yöre ekoturizmi için büyük bir dezavantaj oluşturmaktadır. Ekinci (1998)'e göre konaklama ekoturizm için taşıma kapasiteleri ile göz önünde bulundurulması gereken bir hizmet olup çevrenin dokusuyla uymayan çok katlı ve büyük mimari yapıların yapılması ekoturizmin karakteristikleri içerisinde yer almaz. Yapılacak konaklama birimlerinde doğal kırsal çevreye uyumlu, geleneksel yapı kültürü ve konut mimarisi göz önünde tutulması gereklidir. Yörede yapılacak konaklama tesislerinde geleneksel sivil mimariyle ilgisi olmayan, büyük boyutlu yatırımlar yerine, aile işletmesi gibi küçük boyutlu ve doğayla uyumlu ahşap bungalov tarzı konaklama birimleri, az maliyetli yatırımlar ekoturizm için daha uygun olacaktır. Uzundere İlçesi ve yakın çevresi halkının işsizlik ve göç sorunu da dikkate alındığında, uygulanacak bu tür yerel istihdama yönelik atılımların önemi apaçık ortaya çıkmaktadır. Son yıllarda kitle turizminin yerini alternatif turizmin almasının etkisiyle turizm acentalarının farklı ve keşfedilmemiş destinasyonları farkedip üzerinde yoğunlaşmaları ile hareketlenen ekoturizm pazarıyla göç veren kırsal alanlardaki genç nüfusun yörelerine geri dönüşüne kısmen olanak sağladığını görmekteyiz. Söz konusu Uzundere İlçesi ve yakın çevresinde başlatılacak ekoturizm çalışmalarıyla göçün durdurulup genç

nüfusun geri dönüşünün sağlanması ile bir avantaja dönüştürülebilir.

İlçe'ye uygun ekoturizm etkinliklerinin belirlenmesi ve bunların gerçekleştirilebileceği alanların saptanması ile turizm şirketleri, yöre halkı ve kamu yöneticilerinin ortaklaşa çıkarabilecekleri turistik ürünler için altyapı oluşturacaktır. Ekoturizm bileşenlerinden biri olan kültürel miras ekoturizm içinde yer alan en önemli bileşenlerdendir. Yöresel gelenek ve görenekler içerisinde yer alan el sanatları, yerel mutfak, folklor, müzik, giyim-kuşam, mimari gibi özellikler bu mirasın içerisinde yer alır. Ekoturizm açısından yörede yerel el sanatlarının tanıtımı ve yaşatılması önemli bir yer tutar. Ahşap işlemeciliği, yöresel eşyalar ve dokuma gibi özgün el sanatları örnekleri yöresel sanatlar arasında en başta gelenlerdir. Bunların sürdürülebilirliği için ekoturizm plan ve projelerinde ayrıca önem ve yer verilmelidir. Üretilen sera ürünleri, alabalık, bal, yetişen meyveler ve bunlardan yapılan ürünler(pekmez, reçel, marmelat, vb.) ekoturizm pazarında yerel halk için büyük kazanç kaynağı olacaktır. Bu ürünlerin ekoturizm pazarına sunulması desteklenerek hayata geçirilmesi ile yetiştirilen organik tarım ürünlerinin ekoturizm ile ürünlerin pazarlanabilmesi bir program çerçevesinde sağlanmalıdır. Ayrıca doğal bitki örtüsü, yabani meyveler ile ilgili koruma ve tanıtım üretim çalışmaları yapılmalıdır. Doğal ve kültürel zenginliklere ait veri bankası oluşturma, tanıtım, yayın ve markalaştırma çalışmalarına önem verilmelidir. Yöre halkının kendi ürünlerini pazarlayarak turizmden daha fazla gelir elde etmesine yönelik projeler geliştirilmelidir. Son yıllarda yörede ekoturizme yönelik çeşitli çalışmalar başlamış bulunmakta olup aynı zamanda ekoturizm ile ilgili hem ulusal hem de uluslararası pek çok proje, eğitim programı ve aktivite sürdürülmektedir. Atatürk Üniversitesi'nde ekoturizme bağlantılı olarak yörede yürütülen araştırma, inceleme, geziler ve danışmanlık hizmetlerinin yanısıra yöredeki yerel yönetimlerin ekoturizm çalışmalarına yönelik ilgisi ve desteği ekoturizmin tanıtımı ve

planlaması açısından büyük katkı sağlamaktadır. Ayrıca ilçe ve çevresinde ekoturizme yönelik bir yılı aşkın süredir devam etmekte olan Doğu Anadolu Turizmini Geliştirme Projesi(DATUR) yöresinin turizme yönelik tanıtımı için büyük önem taşımaktadır. Yapılan tez çalışması da yörede yapılacak turizm tanıtım, planlama ve etkinliklerine yönelik bir rehber kitap niteliği taşımakta olup yapılacak planlama ve etkinlik çalışmalarına yön verecek nitelikte önemli bir kaynak olacaktır.

KAYNAKLAR:

- Anonim, 2008a. <http://www.coruhdogadernegi.org/doga.html>
- Anonim, 2008b. <http://www.choruh.com>
- Arslan, Y. 2005. Erdek ve Çevresinin Ekoturizm Açısından Değerlendirilmesi. Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (Mayıs /2005), Cilt /8, Sayı:13
- Bekir, S., Çakır, E., Han, M., Gültekin, Y., Orhan, T., Karahan, F., 2008a. Uzundere Vadisinin (Çoruh Vadisi) Kuş Gözlemciliği Yönünden Fırsatları. 1. Türkiye Av ve Yaban Hayatı Sempozyumu ve sektörel sergisi, 17–20 Nisan 2008, Side/Antalya.
- Bekir, S., Çakır, E., Han, M., Gültekin, Y., Orhan, T., Karahan, F., 2008b. Çoruh Vadisi'nin (İspir-Pazaryolu) Kuş Gözlemciliği Potansiyeli. İspir-Pazaryolu Tarih, Kültür ve Ekonomi Sempozyumu, 26-28 Haziran 2008, İspir/Erzurum.
- Bekir, S., 2008. Çoruh Vadisi Kuşları. Doğu Anadolu Turizm Geliştirme Projesi, İspir, Uzundere, Yusufeli kuş gözlemi araştırmaları, Erzurum.
- Çevirgen, A. 2004. Edremit Yöresinde Ekoturizme Yönelik Bir Talep Araştırması. Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (Aralık /2004), Cilt /7, Sayı:12
- Doğanay, H. 1994. Tortum (Uzundere) Çağlayanı ve Turistik Potansiyel (Coğrafi Bir Tanıtım). Turizm Yıllığı, Kalkınma Bankası Yayını, Ankara.
- Durmuş, MY, Demir, B., Aras, E., 2007. (Çoruh Vadisi) İspir, Uzundere ve Yusufeli bölgelerinde yapılan yeni trekking rotaları. Doğu Anadolu Turizm Geliştirme Projesi Trekking Raporu, Erzurum.
- Ekinci, O. 1998. Turizm yatırımlarında planlama ve yerel kimlikler, 21. yy'da Sürdürülebilir Turizm Politikaları, 1. Uluslararası Sempozyumu, Yıldız Teknik Üniversitesi Yayın No: MF.SBP-99.002, Basım Yılı 1999, İstanbul.
- Güresinli, Y.Z., 1978. Tortum Gölü Su Toplama Havzasında Sedimentasyon Sorunu ve Kontrolü Üzerinde Bir Araştırma.(Basılmamış Doktora Tezi). S.166 Erzurum.
- Kaya, A., 1996. Uzundere (Kargapazarı Dağları) ve Çevresi Florası Üzerine Bir Ön Araştırma, Yüksek Lisans Tezi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Van.
- Nurlu, E., Kesgin, B., 2007. Turizm Çevre İlişkisi: Dünyada Turizm Hareketleri. Gökyüzüne En Yakın Bitkiler Alpin Çiçekler Projesi Flora Turizmi Eğitim Programı Bildiriler Kitabı. Erzurum.
- Orhan, T. 2008. Uzundere İlçesi ve Yakın Çevresinin Ekoturizm Potansiyelinin Belirlenmesi ve Sınıflandırılması, Atatürk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Erzurum,2008.
- Özhan, E. 1997. Türkiye Kıyıları 97; "Kıyılarımızda Ekoturizmin Geliştirilmesinde Kentsel Tasarımın Rolü"; "Türkiye'nin Kıyı ve Deniz Alanları I. Ulusal Konferansı"; ODTÜ, TÜBİTAK, Ankara.
- Özkan, H. 1994. Erzurum ve İlçelerindeki Hıristiyan Mimarisi. Yüksek Lisans Tezi.Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arkeoloji ve Sanat Tarihi Anabilim Dalı, Erzurum.
- Özsoy, H. 2005. Uzundere İlçesi (Tarih-Coğrafya-Etnografya), Uzundere Belediyesi Kültür Yayınları:1, Erzurum
- Welch, H., Karaçetin, E. 2010. Uçan Renkler, Türkiyenin Kelebekleri.Atlas Dergisi, Aylık Coğrafya ve Keşif Dergisi, Haziran, Sayı:207 Sayfa No:92-100.